

Otázky a odpovědi

k nálezu Ústavního soudu ve věci domácích porodů a porodních asistentek

(nález sp. zn. II. ÚS 2746/23)

1. Kdo jsou stěžovatelky a čeho se před Ústavním soudem domáhaly?

Stěžovatelkami jsou porodní asistentka a žena, která má zájem o poskytování jejích služeb. Stěžovaly si, že úřady porodní asistentce nepovolily rozšířit oprávnění k poskytování zdravotních služeb také o možnost vedení porodu v domácím prostředí rodiček.

Právní úprava a navazující rozhodovací praxe podle názoru stěžovatelek porušuje práva rodiček na ochranu soukromého a rodinného života i ochranu zdraví. V případě porodní asistentky podle nich porušuje její právo na podnikání.

2. Jak se dosavadní rozhodovací praxe úřadů a soudů stavěla k možnosti, aby porodní asistentky mohly vést domácí porody?

Podle rozhodovací praxe úřadů a soudů domácí porody nejsou právními předpisy zakázány. Porodní asistentka však byla dosud oprávněna vést porod pouze na takovém místě, které odpovídá požadavkům stanoveným ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví o požadavcích na vybavení zdravotnických zařízení. Jinými slovy, umožňovala porodním asistentkám vést porod pouze v profesionálním prostředí nemocnic a obdobných zařízeních. Pokud porodní asistentky vedly porod na jiném místě (například u ženy doma), poskytovaly zdravotní služby bez oprávnění a hrozila jim pokuta až 1 milion korun. Ačkoliv tedy domácí porody nejsou zakázány, ženy u něj podle dosavadní praxe nemohly legálně využít pomoci zdravotnického pracovníka (porodní asistentky).

3. Jak Ústavní soud rozhodl?

Ústavní soud stížnost stěžovatelek zamítl. To znamená, že se jejich námitkami věcně zabýval, avšak neshledal je důvodnými. Žádost stěžovatelky – porodní asistentky – o rozšíření oprávnění k poskytování zdravotních služeb byla posouzena v souladu s ústavním pořádkem.

Pro rodičky a porodní asistentky je důležité, že ačkoliv Ústavní soud nakonec stížnost stěžovatelek zamítl, současně rozhodl o jiném výkladu právních předpisů v oblasti porodních asistentek a domácích porodů, který je v souladu s ústavním pořádkem. Ústavní soud tím také vyjasnil možnou přítomnost porodních asistentek u domácích porodů do budoucna.

4. Z jakého důvodu Ústavní soud stěžovatelkám nevyhověl?

Ústavní soud stížnost zamítl, protože současná právní úprava nepovažuje vedení domácích porodů za *zdravotní službu* a v rámci *zdravotních služeb* vedení domácích porodů poskytovat nelze. S ohledem na to soudy i úřady co do výsledku rozhodly správně. Stěžovatelce – porodní asistentce – nelze oprávnění k poskytování zdravotních služeb ve vlastním sociálním prostředí pacienta rozšířit také o vedení domácích porodů, jak se stěžovatelky domáhaly.

Bylo by absurdní, aby stát zaručoval určitou úroveň zdravotní péče u porodů ve zdravotnických zařízeních prostřednictvím vysokých nároků co do personálního, věcného a technického vybavení a současně by na vedení porodů mimo tato zdravotnická zařízení vědomě nestanovoval požadavky žádné (ani např. zajištění provedení porodu císařským řezem v nemocnici do 15 minut od zjištění komplikace porodu, jako je tomu u porodu ve zdravotnických zařízeních) a stejně by tuto činnost zaštiťoval zákonnými garancemi jako zdravotní službu. Ústavní soud tak nemohl souhlasit s právním výkladem, který předložily stěžovatelky.

Ústavní soud zdůraznil, že porod představuje jedinečný a choulostivý okamžik v životě žen a otázka výběru místa a okolností porodu spadá pod ochranu jejich tělesné a duševní nedotknutelnosti, osobní autonomie a souvisejících reprodukčních práv. V takovýchto případech je ale třeba dbát nejen na práva rodičky (matky), ale také na ochranu života a zdraví dítěte a na veřejný zájem na poskytování bezpečných a kvalitních zdravotních služeb.

Je na rozhodnutí zákonodárce (a nikoliv Ústavního soudu), zda bude, nebo nebude určité činnosti považovat za zdravotní službu. Ústavnímu soudu přísluší pouze zhodnotit, zda rozhodnutí zákonodárce neodporuje požadavkům plynoucím z ústavního pořádku.

5. Co plyne z toho, když zákonodárce určitou činnost (ne)podřadí pod zdravotní služby?

Pokud stát určitou činnost zahrne pod zdravotní službu, garantuje, že tato služba bude prováděna na náležitě odborné, personální, technické i věcné úrovni. Zákonodárce definováním toho, co považuje a co nepovažuje za zdravotní službu, sleduje důležitý veřejný zájem na poskytování kvalitních a bezpečných zdravotních služeb.

Domácí porody dosud zákonodárce pod zdravotní služby nezahrnul, právní předpisy na ně vůbec nemyslí. Právní úprava naopak předpokládá, že zdravotní službou je vedení fyziologického porodu porodní asistentkou ve zdravotnickém zařízení.

6. Mohou mít nyní rodičky u domácího porodu porodní asistentku?

Ano, mohou. Důležité však je, že při vedení porodu nepůjde o poskytování zdravotní služby podle současných právních předpisů. Vedení porodu jakožto zdravotní službu totiž poskytují porodní asistentky (a další oprávněné osoby) pouze ve zdravotních zařízeních.

Rozhodnutí ženy, kde chce porodit své dítě, je její svobodná volba úzce spjatá s její osobní autonomií a tělesnou i duševní nedotknutelností. S takovým rozhodnutím se však pojí rizika, ať už zdravotní nebo v rovině právní odpovědnosti. Tato rizika musejí všechny zainteresované osoby předem důkladně zvážit.

7. Jaké změny nález pro budoucí praxi soudů a úřadů přinesl?

Ústavní soud se vymezil vůči dosavadní praxi, která podle něj vedla k absurdním důsledkům. Může-li se žena rozhodnout pro domácí porod a využít k tomu asistenci např. doly či jiných osob, aniž by jí to právní úprava jakkoliv zakazovala, neexistuje rozumný důvod, aby – s vědomím zdravotních i právních rizik – nemohla využít služeb osoby odborně vzdělané v oblasti porodnictví (např. porodní asistentky), byť nepůjde o poskytování zdravotní péče.

Porodní asistentky tak podle současné právní úpravy mohou vést domácí porody. Při poskytování této služby ale nepůjde o poskytování zdravotních služeb.

8. Jak Ústavní soud hodnotí stávající úpravu domácích porodů v kontextu práni rodiček?

Současná právní úprava v oblasti porodních asistentek je podle Ústavního soudu velmi spletitá a nepřehledná. Pro adresáty (matky a zdravotnické profesionály) je úprava obtížně srozumitelná. Z hlediska možného právního postihu všech zainteresovaných osob je úprava nepředvídatelná. Taková situace je v právním státě nežádoucí. To platí tím spíše, když je ve hře tolik důležitých ústavně chráněných zájmů.

Proto Ústavní soud apeloval na státní orgány, aby nepřehlížely problémy, které současná právní úprava v oblasti domácích porodů přináší a aby do budoucna reflektovaly vývoj v oblasti porodnictví a v oblasti reprodukčních práv.